

Історія філософії. Філософія освіти

УДК 378

Міждисциплінарність гуманітарної експертизи: філософський вимір

INTERDISCIPLINARITY OF HUMANITARIAN EXPERTISE: PHILOSOPHICAL DIMENSION

БОГАЧЕВ Роман – кандидат філософських наук, доцент, завідувач кафедри філософії, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Берестейський проспект, 37, м. Київ, 03056, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-1926-608X>

РУБАНЕЦЬ Олександра – доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Берестейський проспект, 37, м. Київ, 03056, Україна

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0363-4116>

BOGACHEV Roman – PhD (Philosophy), Associate Professor, Head of the Department of Philosophy, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», 37 Beresteyskyi Avenue, Kyiv, 03056, Ukraine

RUBANETS Oleksandra – PhD (Philosophy), Professor, Professor of the Department of Philosophy, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», 37 Beresteyskyi Avenue, Kyiv, 03056, Ukraine

DOI <https://doi.org/10.54891/2786-7013/2025-2-7>

Анотація. У статті аналізуються теоретико-методологічні засади гуманітарної експертизи та проблеми реалізації ідей і принципів неперервної освіти в навчальній підготовці експертів з гуманітарних питань. Розглядається філософія гуманітарної експертизи в оперативному і стратегічному вимірах забезпечення умов мирного і сталого розвитку. Обґрунтовується необхідність забезпечення аксіологічного виміру гуманітарної експертизи. Досліджується формування інформаційних, комунікативних і когнітивних компетентностей при підготовці експертів з гуманітарних питань. Розкривається міждисциплінарність гуманітарної експертизи, виявляється значення гуманітарної експертизи в гуманітаризації та гуманізації різних сфер суспільної діяльності. Обґрунтовується необхідність неперервності в освіті для підготовки експертів з гуманітарних питань. Наголошується, що навчальна підготовка експертів з гуманітарних питань здійснюється на основі професійного стандарту та в рамках компетентнісного підходу. Неперервність в освіті при підготовці експертів з гуманітарних питань вимагає постійної підготовки та перепідготовки протягом виконання професійних функцій гуманітарного експерта. Розглядаються компетентності, які вимагають постійного підвищення професійної кваліфікації. Обґрунтовується необхідність визначення інтегральної компетентності. Інтегральна компетентність визначає системні характеристики творчої особистості фахівця та їх реалізації для досягнення мирного сталого розвитку, забезпечення суспільної трансформації та технологічної модернізації для розв'язання гуманітарних питань. Наголошується на необхідності введення до неперервної підготовки експертів когнітивних, комунікативних та інформаційних компетентностей. Когнітивні компетентності пов'язані з генерацією нового знання і розвитком дослідницьких якостей експерта з гуманітарних питань. Комунікативні компетентності дають можливість застосовувати в гуманітарній експертизі різні види комунікацій. Особливе значення мають суспільні комунікації, культурні,

стратегічні комунікації. Для засвоєння міжнародного досвіду з гуманітарної експертизи важливою підтримкою міжнародних комунікацій і розвиток міжнародного співробітництва. Оволодіння інформаційними компетентностями дає змогу оперативно обробляти інформацію, здійснювати інформаційний обмін на інституційному, суспільному та міжнародному рівнях.
Ключові слова: гуманітарна експертиза, експерт з гуманітарних питань, неперервність освіти, компетентнісний підхід, людиновимірність.

Summary. *The article examines the theoretical and methodological foundations of humanitarian expertise and the implementation of the ideas and principles of continuing education in the training of experts on humanitarian issues. The philosophy of humanitarian expertise is considered in the operational and strategic dimensions of ensuring the conditions for peaceful and sustainable development. The need to ensure the axiological dimension of humanitarian expertise is substantiated. The formation of information, communicative and cognitive competencies in the training of experts on humanitarian issues is studied. The interdisciplinarity of humanitarian expertise is revealed, the importance of humanitarian expertise in the humanitarianization and humanization of various spheres of social activity is revealed. The need for continuity in education for the training of experts in humanitarian issues is substantiated. The training of experts in humanitarian issues is carried out on the basis of a professional standard and within the framework of a competency-based approach. Continuity in education in the training of experts in humanitarian issues requires constant training and retraining during the performance of the professional functions of a humanitarian expert. The article considers competencies that require constant improvement of professional qualifications. The need to define integral competence is substantiated. Integral competence determines the systemic characteristics of the creative personality of a specialist and their implementation to achieve peaceful sustainable development, ensure social transformation and technological modernization to solve humanitarian issues. The need to introduce cognitive, communicative and informational competencies into the continuous training of experts is substantiated. Cognitive competencies are associated with the generation of new knowledge and the development of the research qualities of an expert in humanitarian issues. Communicative competences make it possible to use various types of communications in humanitarian expertise. Social communications, cultural, and strategic communications are of particular importance. Support for international communications and the development of international cooperation are also important for mastering international experience in humanitarian expertise. Mastering informational competences makes it possible to quickly process information and exchange information at the institutional, social, and international levels.*

Key words: *humanitarian expertise, humanitarian expert, continuing education, competency-based approach, human dimension.*

Вступ. Актуальність дослідження гуманітарного складника неперервної освіти зумовлена зростанням ролі та значення гуманітарних проблем і питань, які постають перед суспільством при переході до відбудови країни. Системне руйнування інфраструктур, призначених для забезпечення життєдіяльності людини і суспільства, актуалізує гуманітарний аспект підготовки фахівців.

Аналіз останніх досліджень. Ідеї неперервності освіти розвиваються в дослідженнях трансформативної освіти (Л. Горбунова), людиновимірності в освіті (В. Андрущенко, Л. Губерський), освіти для дорослих, мережевої освіти (О. Рубанець), інноваційної освіти (В. Кремень) та ін.

Сутність і технології гуманітарної експертизи досліджує В. Кізіма [4]. Концепцію гуманітарної експертизи та застосування гуманітарних технологій у вирішенні соціокультурних дилем розробляє Г. Скірбекк [9, с. 17–18]. Основні напрями та стратегію гуманітарної експертизи визначає Г. Меднікова [5]. Методологію гуманітарної експертизи досліджують І. Голубович і К. Моцаренко [3, с. 90–93] та Г. Меднікова [5]. Механізм громадського контролю і технологію сучасної комунікації розробляє О. Степанко [7, с. 66–68]. Гуманітарну

експертизу як інноваційний складник сучасних соціальних практик та освіти визначає І. Голубович [2, с. 11]. Суб'єктивність та інваріантність, психологічний складник гуманітарної експертизи аналізує А. Яблонський [8, с. 142–43].

«Гуманітарна експертиза – це новітня наукова діяльність, де об'єктом вивчення є людина, а предметом – зміна природи людини, нові можливості особистості, що формуються в соціокультурному середовищі новітніх технологій і обумовлюють граничне буття людини в суспільстві; гуманітарна стратегія формування умов розвитку ціннісної свідомості особистості» [5, с. 7]. Саме тому філософська антропологія розглядається як методологічна основа гуманітарної експертизи [5, с. 8]. Гуманітарна експертиза розглядається як експертний метод дослідження проблемних ситуацій, насамперед тих, які пов'язані з невизначеністю їх у майбутньому [8, с. 144]. Зазначається, що в основі експертизи лежить «процес оцінки будь-чого з точки зору людини, її потреб та інтересів» [8, с. 144].

Гуманістична та гуманітарна спрямованість неперервної освіти реалізується в ідеях людиноримірності, студентоцентризму та дитиноцентризму. Українська освіта є гуманістичною та гуманітарно спрямованою. Гуманітарний складник неперервної освіти забезпечує набуття компетентностей, пов'язаних із особистісним розвитком і професійним удосконаленням. Компетентності, спрямовані на формування й розвиток цілісності особистості, дуже часто постають як інтегровані компетентності. Однією з них є компетентність, спрямована на самовдосконалення. Зазначається необхідність міждисциплінарного підходу до гуманітарної експертизи та її вбудованість в «існуючі структури діяльності» [2, с. 11].

Метою статті є розкриття філософського виміру гуманітарного складника професійної підготовки фахівців, які зможуть вирішувати завдання та виконувати функції гуманітарної експертизи.

Виклад основного матеріалу. Неперервність освіти передбачає розвиток післядипломної освіти та освіти для дорослих. Однією з важливих проблем неперервної освіти, яка здобувається після освітньої підготовки та отримання диплома, є організація навчальної професійної підготовки для вирішення завдань у гуманітарній сфері. Навчальна підготовка з гуманітарної експертизи спрямована на формування відповідних фахівців-професіоналів та відкриває можливості застосування компетентностей, отриманих у гуманітарній освіті, на професійному рівні в якості експерта з гуманітарних питань. Філософський вимір навчальної підготовки фахівців, які зможуть здійснювати експертизу з гуманітарних питань, відкриває можливості поєднання в освітній підготовці комунікативних, інформаційних, когнітивних, організаційних та інших компетентностей.

Неперервність освіти розглядається як здобуття освіти впродовж життя. В умовах соціальних трансформацій та змін на ринку праці, пов'язаних із суспільною й технологічною модернізацією, реалізація ідей освіти впродовж життя, розвинутих у рамках Болонського процесу, пов'язана з дослідженнями освітніх трансформацій.

Реалізація компетентнісного підходу пов'язана з використанням освітніх стандартів. У сфері підготовки з гуманітарних наук ці стандарти спрямовані на підготовку фахівців, здатних вирішувати творчі завдання та здійснювати генерацію нових знань у сфері філософії, історії та мовознавства.

Потреби відновлення країни в довгостроковій перспективі зумовлюють необхідність залучення професіоналів-фахівців, які отримали відповідну освітню підготовку, до виконання експертних функцій з гуманітарних питань при реалізації різних завдань і проєктів, які спрямовані на досягнення резилієнсу та сталого розвитку у різних сферах суспільного життя. Міждисциплінарність проєктів і в цілому діяльності з відновлення гуманітарних аспектів

життя громад і територій зумовлюють необхідність розвитку філософської підготовки фахівців, які зможуть професійно виконувати функції експертів з гуманітарних питань. Філософська підготовка таких експертів надає можливість готувати фахівців, які зможуть творчо вирішувати складні гуманітарні питання не тільки в освітній та науковій діяльності, а й у різних сферах суспільного життя, спрямованих на відновлення гуманітарного складника життя громад і територій.

Актуальність дослідження філософського виміру міждисциплінарності гуманітарної експертизи полягає в тому, що саме філософські дослідження виконують інтегративну функцію, стаючи підґрунтям для формування системного, комплексного, стратегічного погляду на постановку та вирішення гуманітарних проблем. Міждисциплінарність гуманітарної експертизи в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення зумовлена тим, що вирішення гуманітарних питань і проблем потребує системного відновлення територій, що постраждали від воєнних дій. Це може включати різні питання, пов'язані з відновленням і технологічною модернізацією міст, урбаністичних середовищ, промислової, транспортної, логістичної та інформаційної інфраструктур, а також із комплексом дій, які передбачають повернення територій, що постраждали від воєнних дій, до нормальних умов економічної, промислової та виробничої діяльності.

Важливим гуманітарним складником стає відновлення природного довкілля, запобігання екоциду, відновлення умов, які забезпечують життєдіяльність людини. Серед гуманітарних потреб у цьому напрямі на чільне місце виходять збереження водних ресурсів і вирішення проблем водопостачання в умовах воєнного часу та повоєнного відновлення, а також відновлення родючості ґрунтів, які забезпечують ефективність сільськогосподарської діяльності та реалізацію програм забезпечення.

Міждисциплінарність гуманітарної експертизи передбачає можливість застосування методів і засобів гуманітарних наук, фахівці з яких зможуть бути залучені до навчальної підготовки експертів з відповідних питань. Базовий рівень знань, умінь і навичок стануть підґрунтям для виконання професійних функцій у гуманітарній сфері. При підготовці експертів з інформаційного обміну, обробки інформації та урбаністики базовим рівнем можуть стати знання, вміння й навички в області інформаційних технологій, інформаційної безпеки та урбаністики задля розвитку сучасних міст і мегаполісів.

Гуманітарні проекти, на відміну від освітніх, медичних та інших, мають не освітні та медичні цілі, а цільове гуманітарне призначення, що вимагає постановки та вирішення проблем і питань забезпечення сталого розвитку гуманітарної сфери. Сталий розвиток гуманітарної сфери передбачає формування стратегій соціокультурного, інфраструктурного, соціотехнічного й технологічного розвитку громад, міст і територій. Соціокультурні стратегії вимагають вивчення фундаментальних питань гуманітарної сфери, таких як збереження історичної та культурної спадщини, ідентичності та автентичності, прав національних меншин і корінних народів на основі демократичних цінностей і забезпечення прав людини в гуманітарній сфері.

Інформаційний вимір гуманітарної сфери пов'язаний з важливими аспектами особливостей гуманітарної інформації. Навчальна підготовка фахівців з гуманітарної експертизи передбачає оволодіння знаннями, вміннями та навичками, які забезпечують реалізацію інформаційних компетенцій у професійній діяльності експерта з гуманітарних питань. Інформація з гуманітарних питань має важливе значення для розвитку міжнародних зв'язків, реалізації міжнародних проєктів, які можуть бути реалізовані на рівні громад і забезпечують гуманітарний розвиток територій та формування зв'язків між містами-побратимами.

Розвиток гуманітарної експертизи у сфері урбаністики пов'язаний з можливістю вирішення гуманітарних питань на рівні міст і розвитком гуманітарної сфери. Містобудування потребує інфраструктурних, транспортних, ресурсозберігаючих проєктів. Здійснення забудови торкається питань збереження та розвитку соціокультурного середовища, архітектурних ансамблів та історичного обличчя міст. Гуманітарні питання розвитку урбаністичного середовища стосуються не тільки соціотехнічних систем, соціотехнічних середовищ і ландшафтів. Усі питання розвитку виробництв, промислової та житлової забудови мають вирішуватися не стихійно, а в контексті реалізації розвитку гуманітарної сфери та забезпечення вирішення гуманітарних питань населення, що проживає на цих територіях. Разом із тим локальні гуманітарні стратегії мають відповідати стратегіям розвитку в гуманітарній сфері на рівні суспільства й держави.

Важливість гуманітарних питань із розвитку регіонів та суспільства в цілому сприяють реалізації гуманітарних стратегій, спрямованих на недопущення соціальної та суспільної нестабільності. Загроза соціальної та суспільної нестабільності нині є однією з важливих загроз поряд із загрозами світових змін клімату, загрозами негуманітарного використання штучного інтелекту та глобальних пандемій. Подібні загрози проявляються не тільки на суспільному, а й на глобальному рівнях. Гуманітарні стратегії, що забезпечують недопущення загроз глобального рівня та суспільному та місцевому рівнях пов'язані з безпосереднім життям громад, територій та людей і є дуже важливими для розвитку гуманітарної сфери в цілому.

Розвиток комунікацій є важливим складником гуманітарної сфери. Гуманітарні проблеми, пов'язані з розвитком комунікацій, охоплюють не тільки логістику та розвиток транспортної інфраструктури. Серед важливих для розвитку гуманітарної сфери є розвиток комунікацій з передачі інформації, у медіасфері, між суспільством і владою; між наукою та бізнесом, між суспільством і державою, на рівні громад та ін. Наголошується, що «формування мережевого комунікативного простору сприяє не тільки отриманню професійних компетенцій, а й формуванню навичок мережевої взаємодії в пізнавальних процесах, засвоєнню етичних форм взаємодії та соціальних компетенцій, необхідних для участі в науковій комунікації» [6, с. 39–40].

Важливість формування комунікативних компетентностей у навчальній підготовці професіоналів у сфері гуманітарної експертизи зумовлена необхідністю забезпечення сталого функціонування гуманітарної сфери на місцевому та суспільному рівнях, що передбачає розвиток комунікацій всіх видів. Важливість когнітивної, екзистенційної та інших видів комунікації, пов'язаних з розвитком інституційних взаємодій та міжособистісного спілкування характеризують динамізм і процесуальність сучасної гуманітарної сфери, підкреслюють важливість ціннісного та пов'язаного із присутністю людини виміру комунікацій, які відіграють важливу роль у формуванні стратегій сталого розвитку гуманітарної сфери та забезпечують вирішення поточних проблем і питань.

Аксіологічний вимір гуманітарної сфери спирається на міжнародні глобальні та світові тенденції сучасного розвитку. Аксіологічний вимір гуманітарної сфери пов'язаний з окресленням духовного виміру сталого розвитку гуманітарної сфери. Свого часу саме становлення аксіологічного й духовного виміру стали вирішальним кроком на шляху формування європейської співдружності. Аксіологічний вимір гуманітарної сфери пов'язаний із забезпеченням і реалізацією конституційних прав і свобод на рівні суспільства та країни. Демократичні цінності і права людини стають важливими ціннісними підвалинами розвитку професійної діяльності в гуманітарній сфері, розвитку міжнародної співпраці, формування та реалізації гуманітарних проєктів.

Навчальна підготовка професійних фахівців з гуманітарної експертизи передбачає формування інформаційних, комунікативних і когнітивних функцій. Формування інформаційних, комунікативних і когнітивних функцій пов'язане з формуванням інтегративної компетентності, важливої для фахівця, який здійснює гуманітарну експертизу діяльності, спрямованої на вирішення гуманітарних проблем та експертизу гуманітарних проєктів рівня громади, суспільства та міжнародних.

Висновки. Гуманітарна експертиза допомагає вирішити комплексні проблеми гуманітарної сфери. Філософський вимір дослідження цього явища дає змогу поєднати вирішення нагальних проблем, необхідних для забезпечення життєдіяльності людини, громади і суспільства, із проведенням стратегічних розвідок і виявленням тенденцій соціогуманітарних трансформацій, які забезпечують цілісність гуманітарної сфери в майбутньому. Важливість гуманітарної експертизи зумовлена тим, що вона забезпечує гуманітарний складник, який відповідає стратегії мирного сталого розвитку, а також допомагає вирішувати питання демографічного, освітнього та культурного розвитку.

Навчальна підготовка фахівців-професіоналів, які здатні вирішувати оперативні і стратегічні питання функціонування та розвитку гуманітарної сфери, спираються на компетентнісний підхід і принцип студентоцентризму. Це забезпечує неперервність освіти при підготовці експертів із гуманітарних питань і дає змогу реалізувати гуманістичні засади освіти, які пов'язані з людиновимірністю. Саме в гуманітарній експертизі як фахової діяльності та професійного досвіду ідея людиновимірності набуває завершеного та цілісного розкриття, охоплюючи не тільки сферу освіти, а й визначаючи загальну спрямованість практик і проєктів, що стають об'єктом гуманітарної експертизи.

Інтегральна компетенція фахівців із гуманітарної експертизи, яку вони мають набути під час навчання та оволодіння знаннями, вміннями та навичками, необхідних для виконання когнітивних, інформаційних і комунікативних компетентностей, полягає в гуманітаризації та гуманізації всіх сфер суспільної діяльності з метою забезпечення найбільш гідних соціокультурних, соціальних і природних умов для буття людини, громади та суспільства. Важливість гуманітарної експертизи у процесах відновлення країни складно переоцінити. Успішність її застосування може запобігти викривленим формам не тільки соціокультурного та гуманітарного розвитку, а й винищення природних ресурсів, екоциду, а також проявів суспільної діяльності, згубних для умов людського проживання.

Список використаних джерел

1. Головчук В. Т., Голубович І. В. «Гуманітарна експертиза» та перспективи експертизи антропологічної. *Філософські засади медичної теорії та практики*: тези доп. III наук. симп. з міжнар. участю, присвяченого 100-річчю заснування Національної медичної академії післядипломної освіти ім. П. Л. Шупика МОЗ України (Київ, 27–28 вер. 2018 р.). Київ: Графіка і дизайн, 2018. С. 26–27.
2. Голубович І. В. Гуманітарна експертиза як інноваційна складова сучасних соціальних практик та освіти. *Управління якістю підготовки фахівців*: тези доп. XXIX міжнар. наук.-метод. конф. (Одеса, 18–19 квіт. 2024 р.). Одеса: ОДАБА, 2024. Ч. 2. С. 11–14. URL: <http://mx.odaba.edu.ua/handle/123456789/10843> (дата звернення: 28.10.2025).
3. Голубович І. В., Моцаренко К. В. «Гуманітарна експертиза»: теоретико-методологічний профіль та прагматика. *Місце методології у філософському та конкретно-науковому дискурсі: історія і сучасність*: тези доп. наук. конф. (Львів, 30–31 бер. 2018 р.). Львів: Ліга-Пресс, 2018. С. 90–93.
4. Кізіма В. В. Гуманітарна експертиза: сутність і технології здійснення. ЦГО НАН України, Київ: 2005. 27 с.

5. Меднікова Г. С. Гуманітарна експертиза – стратегія, методологія, основні напрями. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-262-3-1>
6. Рубанець Олександра. Мережевий освітній простір. Вища освіта України. 2021. № 4. С. 39–46. URL: <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/22743d28-9b49-4627-995b-73561a0e4e48/content> (дата звернення: 24.10.2025).
7. Степанко О. В. Гуманітарна експертиза як механізм громадського контролю та технологія сучасної комунікації. *Теорія та практика державного управління*. 2014. Вип. 2. С. 66–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2014_2_12 (дата звернення: 27.10.2025).
8. Яблонський А. І. Гуманітарно-психологічна експертиза: суб'єктивність та інваріантність. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2024. Вип. 1. Т. 12. С. 142–146.
9. Skirbekk G. Analysis of Humanitarian Technologies of Expertises in Solving of Socio-Cultural Dilemmas. September 2021 Discourse 7 (4):17-32 DOI:10.32603/2412-8562-2021-7-4-17-32

References

1. Holovchuk V. T., Holubovych I. V. (2018). «Humanitarna ekspertyza» ta perspektyvy ekspertyzy antropologichnoi [«Humanitarian expertise» and prospects for anthropological expertise]. *Filosofski zasady medychnoi teorii ta praktyky: materialy VIII naukovoho sympoziumu z mizhnarodnoiu uchastiu, prysviachenoho 100-richchiu zasnovannia Natsionalnoi medychnoi akademii pisliadyplomnoi osvity im. P. L. Shupyka MOZ Ukrainy* (Kyiv, 27–28 veresnia 2018 r.). Kyiv: Hrafika i dyzain [in Ukrainian].
2. Holubovych I. V. (2024). Humanitarna ekspertyza yak inovatsiina skladova suchasnykh sotsialnykh praktyk ta osvity [Humanitarian expertise as an innovative component of modern social practices and education]. *Upravlinnia yakistiu pidhotovky fakhivtsiv: materialy XXIKh mizhnarodnoi nauk.-metod. konf.* (Odesa, 18–19 kvitnia 2024 r.). Odesa: ODABA. URL: <http://mx.odaba.edu.ua/handle/123456789/10843> (accessed: 28.10.2025) [in Ukrainian].
3. Holubovych I. V., Motsarenko K. V. (2018). «Humanitarna ekspertyza»: teoretyko-metodolohichniy profil ta prahmatyka [«Humanitarian Expertise»: Theoretical and Methodological Profile and Pragmatics]. *Mistse metodolohii u filosofskomu ta konkretno-naukovomu dyskursi: istoriia i suchasnist: tezy naukovoi konferentsii* (Lviv, 30–31 bereznia 2018 r.). Lviv: Liha-Press [in Ukrainian].
4. Kizima V. V. (2005). Humanitarna ekspertyza: sutnist i tekhnolohii zdiisnennia [Humanitarian expertise: essence and implementation technologies]. Kyiv: TshO NAH Ukrainy [in Ukrainian].
5. Miednikova H. S. Humanitarna ekspertyza – stratehiia, metodolohiia, osnovni napriamy [Humanitarian expertise – strategy, methodology, main directions]. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-262-3-1> [in Ukrainian].
6. Rubanets Oleksandra. (2021). Merezhevyi osvitnii prostir [Online educational space]. *Vyshcha osvita Ukrainy – Higher education in Ukraine*, 4, 39–46. <https://enpuirb.udu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/22743d28-9b49-4627-995b-73561a0e4e48/content> (accessed: 24.10.2025) [in Ukrainian].
7. Stepanko O. V. (2014). Humanitarna ekspertyza yak mekhanizm hromadskoho kontroliu ta tekhnolohiia suchasnoi komunikatsii [Humanitarian expertise as a mechanism of public control and technology of modern communication]. *Teoriia ta praktyka derzhavnoho upravlinnia – Theory and practice of public administration*, 2, 66–74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2014_2_12 (accessed: 27.10.2025) [in Ukrainian].
8. Yablonskyi A. I. (2014). Humanitarno-psykholohichna ekspertyza: subiektyvnist ta invariantnist [Humanitarian-psychological examination: subjectivity and invariance]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho un-tu. Seriia «Psykhologichni nauky» – Scientific Bulletin of Kherson State University. Series «Psychological Sciences»*, 1, 12, 142–146 [in Ukrainian].
9. Skirbekk G. (2021). Analysis of Humanitarian Technologies of Expertises in Solving of Socio-Cultural Dilemmas. September Discourse 7 (4), 17–32. DOI: 10.32603/2412-8562-2021-7-4-17-32

Отримано 29.10.2025.

Отримано в доопрацьованому вигляді 11.11.2025.

Прийнято до друку 15.11.2025.

Опубліковано 18.12.2025.

Received 29.10.2025.

Received in revised form 11.11.2025.

Accepted for publication 15.11.2025.

Published 18.12.2025.